

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

REPORT AF FREDERIKSBERG KATHOLE 1895

Seminarium på Frederiksberg i 75 år

Redakti on:

et redakti onsudval g

Lay out og i llustrati oner:

l i n j eformni ng, 3.
årgang

Tryk:

Frederi ksberg
Semi nari um

Forord "Lidt har også ret"	7
Hilsen til jubilaren Bestyrelsen	10
Lærerseminarium i 75 år på Frederiksberg Rektor Frants Hansen	12
Nedlægger? – Nej! Lektor Tage Bentsen	20
Fremtiden!!! Lærerstuderende Ole Helting	24
Haslevdage – Oplevelsespædagogik Haslevgruppen	27
Håndarbejde – før og nu Lektor Edith Marx	33
Enighed – Evi ghed Studielektor Poul Saxe	41
Lærerne	50
Bestyrelsens medlemmer	52

Forord

"Lidt har også ret"

Der er sagt mange ord om den holdning, der ligger bag dette gamle ordsprog. Også mange barske ord. Slavemoral! Fari sæk ydmyghed! Rethaveri! "Ih, hvor vi gungrer", sagde musen til elefanten, da de gik over broen. Det er en anden version af ordsproget. Fejlvurdering af egen betydning i større sammenhænge.

Men somme tider skal man blæse på alle snusfornuftige og sure vurderinger. (Det er der i øvrigt nok også et ordsprog om). Det har vi i hvert fald gjort, når vi nu udsender et lille hæfte i anledning af, at det er 75 år siden, at begyndelsen blev gjort til noget, som førte frem til det, der i dag er Frederiksberg Seminarium.

Vi har som bekendt haft en sommer, hvis lige ikke har været siden 1947. Det skulle fejres. Hold da helt ferie (som det hed for nogle år siden). Men 75-året skal sandelig også fejres. Det sker ikke med manér. Det er vi godt klar over. Seminariets 75-årige historie giver i allerhøjeste grad ret til meget mere. Men vi fejrer dagen med al den varme og overlegenhed, vi kan lægge ind i ordsproget: "Lidt har også ret".

Denne lille tryksag har også ret og kan i øvrigt opfattes som et supplement til det festskrift, som udsendtes i 1969, i anledning af at det var 50 år siden, at KFUM's Seminarium blev stiftet.

Enkelte af seminariets lærere og studerende satte sig altså i denne sommers sol og formulerede hver sin skrivelse. En tog sig af det historiske. En anden hævdede seminariernes betydning i det danske samfund og talte Roma midt i mod om nedlæggelser. En gruppe skildrede et frugtbart forsøg på at markere, at uddannelse ikke blot er indlæring, men også oplevelse. En studerende skrev om fremtidsudsigter.

En faglærer fortalte om ét af de mange fag. Det er om håndarbejde - for og nu. Og i fortsættelse af en artikel i festskriftet fra 1969 blev skrevet en artikel om læreruddannelsens muligheder i en omski ftelig verden.

Nogle tegnebegavede mennesker hastede med at lave illustrationer. Fru Soderberg renskrev artiklerne, og Harry Larsen tog sig af trykningen. Alt gik hurtigt. Men sikkert. Her er resultatet.

Til festskriftet i 1969 udarbejdedes data (med

ansættelsessteder m.m.) for alle dimittender siden 1920. En tilsvarende omfattende liste over dimittender siden 1970 til i dag har vi ikke set os i stand til at udarbejde. Det ville koste uforholdsmæssigt stort arbejde. Fra 1970-1982 er der i øvrigt blevet dimitteret henimod 2/3 af det antal, der blev dimitteret i årene 1919-69.

Sammenlignet med andre seminarier har seminariet på Nyelandsvej da placeret sig stærkt, hvad angår antal af dimittender. Det skyldes jo ganske enkelt Lovens bestemmelser. Hvad angår antal af ansøgere har seminariet næsten hvert eneste år ligget blandt de allerforreste. M.h.t. de ydre rammer er seminariet i midlertid aldrig blevet et mastodontseminarium. Det tør nok antydes. Men på den baggrund tør vi hævde, at det sandelig har vist sig, at - lidt har også ret.

August 1982

p. u. v.

Poul Saxe

Hilsen til jubilaren

75 års arbejde på Frederiksberg for den danske skoles lærere og dermed for dens elever er direkte og indirekte en indsats for holdning og kvalitet i skolen.

Real skoleseminariet af 1907 er nu fjern fortid, men det videregav i 1919 dygtige lærere til det nye seminarium - nogle fortsatte her i mange år, og en af dets dimittender blev KFUMs Seminariums estimerede leder gennem 27 år: Alfr. Christensen. Han videreførte realseminariets respekt for det faglige niveau og det saglige arbejde i læreruddannelsen, en opfattelse, der stadig står ved magt.

Joh, der er kontinueret.

Vort eget seminarium har gennem 63 år bevist sin funktionsdygtighed. Dimittendernes resultater og læreregnethed var og er værdsat af de ansættende myndigheder, og seminariets pædagogiske og menneskelige miljø omtales ofte meget positivt af tidligere elever og ledende skolefolk.

Det har tillige glædet os, at uanset nyt, centralt optagelsessystem og usikre konjunkturer søger de unge stadig i meget stort tal Frederiksberg Seminarium

Vi ønsker og håber derfor, og vil bestræbe os for, at det må lykkes at skabe de rette ydre rammer om mange års fortsat god trivsel for lærerseminariet på Frederiksberg.

BESTYRELSEN

Lærerseminarium i 75 år på Frederiksberg

Realskolens fremkomst i Danmark daterer sig til 1780'erne, da Efterslægtens og Borgerdydens skoler oprettedes af Oplysningsrådets pædagoger, filantroperne. 1800-tallet igennem brydes deres krav om naturfag og fremmedsprog med Latinskolens traditioner og giver sig udslag i en del forskellige reformer og eksamensordninger samt blandingsformer. Men under de skiftende vilkår konsoliderer realskolen sig, i 1891 stiftes Danmarks Realskoleforening og får få år senere sit talerør i bladet Den danske Realskole. Basis herfor er fremvæksten af de mange private realskoler landet over, og da Venstrevikingerne efter systemskiftet gennemfører Almenskoleloven af 1903, bliver Mellem- og Realskolen en fast del af skolebilledet med de sociale opstillingsmuligheder den giver baggrund for.

Successen fortsætter trods de to seneste skoleloves politiske stranguleringsforsøg, etiketterne udskiftes og "Den danske Realskole" hedder nu "Tidens Skole".

Under hele forløbet dukker gentagne gange spørgsmålet op om behovet for kvalificerede lærerkræfter til den nye skoleform. Allerede i Den Store Skolekommission af 1789 - fadderens til dansk læreruddannelses start i 1791 - pusles der med tanken. Senere er problemet medvirkende til oprettelsen af De Monradske Kurser, spiren til Statens (nu Danmarks) Lærerhøjskole, og i sidste instans bliver det da også denne, der sammen med nutidens seminariet løser opgaven.

Den danske Realskoles Seminarium 1907-19.

Men Almenskoleloven har åbenbart givet nogle realskolefolk modvilje til selv at gøre et forsøg, og i august 1907 begynder Den danske Realskoles Seminarium sin virksomhed under beskedne forhold i skolebygningen Frederiksberg Allé 22 ved Sct. Thomas Plads. Denne bygning var opført i 1886 af den i 1880 stiftede Frederiksberg Realskole, og her blev seminariet lejer - med ejeren som sin øvelsskole.

En passant: Huset har senere rummet Statens Studenterkursus, Dansk Skolemuseum og Statens pædagogiske Studiesamling.

Uddannelsen foregik efter Seminarieloven af 1894 (der først udskiftedes i 1930): 3-årig efter forberedelsesklasse og optagelsesprøve samt forudgående

1-årig skolepraksis, men tagkreds og -krav svarede ikke til realskolens og (efter 1903) tillige Mellemskolens lærerbehov. Den ovenfor omtalte debat herom blussede op igen efter 1903 i fagbladet, og tanken om et specielt seminarium, der krævede real/ præliminæreksamen som adgangstærskel, og med udvidet fagkreds sigtende mod undervisning i realskolerne, vandt bred tilslutning. En af initiativtagerne, realskolelærer cand. phil. F. Lautrup Jørgensen blev seminariets forstander i hele dets 12-årige levetid. Selv om dimittendhold var små dengang, i ét-sporsseminariernes tid, har realskoleseminariet dog medvirket til at løse en opgave, og så vidt vi des var det 1. verdenskrigstids konjunkturer, der fik pioneren til at overveje at sælge.

KFUMs SEMINARIUM.

Det var således en dristig plan, at KFUM & K i Danmark skulle oprette sit eget seminarium, men det var i bevægelsens storheds- og blomstringstid, hvor borge rejste sig rundt i byerne, og nye initiativer blev taget. Nogle af bevægelsens førstemænd, Olfert Ricard og Gunner Engberg, gik i spidsen for den nye udfordring, efter en landsindsamling erhvervede man i marts 1919 realskoleseminariet, og i august 1919

PROGRAM

FOR

K. F. U. M.^S SEMINARIUM

(FOR REALISTER)

TIDLIGERE

DEN DANSKE REALSKOLES SEMINARIUM

FREDERIKSBERG ALLÉ 22. V.

FORSTANDER:

ALFR. CHRISTIANSEN

begyndte den selvejende institution KFUMS Seminarium sit arbejde. Real skoleseminariets forstander, Lautrup Jørgensen, blev lærer under sin efterfølger ved KFUMS Seminarium, en efterfølger, som i øvrigt var en af Lautrup Jørgensens dimittender fra 1912: den 29-årige kommunalærer Alfred Christensen, der i 1947 afløstes af en af sine elever, Aage Nørfelt, rektor til 1961.

KFUMS Seminariums historie er bl.a. skrevet i de to festskrifter fra hhv. 1944 og 1969. Her skal blot korteligt resumeres nogle mærkepunkter.

I seminariets første program hedder undertitlen "FOR REALISTER", og i teksten hedder det:

"Vi vil have to Maal for Øje med vort Seminarium: At sætte en høj pædagogisk Standard, og at fremelske et smukt, kristeligt Kammeratliv.

Hvad det første angaar, lykønsker vi os til, at det bliver på "Den Danske Real skoles Seminarium", at vi kommer til at begynde. Det har altid pædagogisk hævdet en god Plads blandt Landets Seminarier, og det indtager en Særstilling, som sikkert i flere Henseender foregriber Læreruddannelsens fremtidige Udvi k-ling".

Lejemålet i alleen varede dog kun et år, og efter endnu ét som gæst på La Coursvejens skole oprinder festdagen i december 1922: Egen bygning og øvelsesskole på Chr. Winthersvej. Seminarieloven af 1930 stiller i flere henseender nye krav, derfor nyt domicil, men stadig på Frederiksberg: det halve af Solbjergvejens skole på Nyelandsvej og de frederiksbergske kommuneskoler som prakti kområde.

Igen ny lov om Læreruddannelsen i 1954 og nye behov og igen stor kommunal velvilje: Seminariet bliver ejer af hele skolen i nr. 27, ombygger og udvider.

Institutionen vokser - også ved aflæggere: i 53 et seminarium og i 64 et studenterkursus, begge i Hellerup. KFUMS Seminarium er således i dag den institution, der driver Frederiksberg Seminarium, Hellerup Seminarium og Gentofte Studenterkursus. Institutionen ledes af et fælles repræsentantskab, der udpeger henholdsvis bestyrelsen for Frederiksberg Seminarium og bestyrelsen for både seminarium og studenterkursus i Hellerup.

Igen ny lov om Læreruddannelsen i 1966/67 og nye behov. Der udarbejdes fælles projekt for Nyelandsvejens skole og seminariet på den ledige Solbjerggrund. Den kommunale skol eudvi del se nærmer sig sin

indvielse, men seminariets andel er indtil videre standset af undervisningsministeriet.

Men seminariets bestyrelse og personale arbejder videre i håb om at opleve særsynet: Et pædagogisk landskab med skole, børneinstitutioner og seminarium som nære og samarbejdende naboer.

Frants Hansen

LIDT BIBLIOGRAFI.

- "KFUMs Seminarium 1919-44" v/Alfred Christensen
(1944)
og "1919-69" v/Frants Hansen (1969)
"Hellerup Seminarium 1953-78" v/Torben Krogh (1978)
"KFUMs Seminariesamfund" 1929-50 & "Semi nyt" 1951-73
(kvartal sbilade)
Årsberetninger/programmer 1919-65 og 71
"Seminariet forstander Alfred Christensen. Biografi og
udvalgte artikler" v/Harald Smith (1948)

Nedl æggel ser? - Nej

Et land har brug for så mange lærere, som det har råd til. Denne sentens har dannet basis for læreruddannelsespolitikken i mange lande. Lærerens fornemme opgave som formidler af sit lands kulturarv bevirker, at politikerne altid bør tænke sig godt om, når de træffer afgørelser af betydning for undervisningen og uddannelsen af de kommende samfundsborgere. Som et barns udvikling, der foregår i spring og ikke jævnt glidende, sker også udviklingen i samfundet. Har man derfor politisk ansvar på uddannelsesområdet, må man ikke kun lade sig anfægte og påvirke af den øjeblikkelige situation, men må vurdere udviklingens store linier.

Som et led i den demokratiske opbygning har vi interesseorganisationer, der varetager deres medlemmers tarv med hensyn til arbejds- og lønforhold. Disse repræsentanter for forskellige befolkningsgrupper søger foretræde hos politikerne, før disse træffer endelig afgørelse i sager vedrørende interesseorganisationens medlemmer.

Lærernes interesseorganisation er Danmarks Lærerforening (DLF), og i bladet FOLKESKOLEN kan man få indtryk af, hvad disse ledere tænker om vilkårene

for landets lærere og om det arbejde disse udfører. En fagforenings virke kan næppe undgå at få et præg af gruppeegoisme, men derfor bør man ikke underkende de demokratisk valgte leders opgave, at være led i beslutningsprocesserne. På et punkt afviger DLF som fagforening fra andre fagforeninger. Med sans for god timing kan man i slutningen af juni på lederplads i FOLKESKOLEN og dermed på lederplads i en del af landets aviser læse om, hvilken utrolig overproduktion af lærere de kommende år vil bringe. Det er en skrækkampagne, der tilsigter at påvirke de uddannelsessøgende til ikke at vælge læreruddannelsen. DLFs indsats på dette område skyldes nok en frygt for at få en del arbejdsløse medlemmer, som alle andre fagforeninger må slås med i disse år. Ikke bare skydes et eventuelt arbejdsløshedspres over på andre fagforeninger, men formålet med denne skrækkampagne er også ude af trit med den gældende opfattelse, at man hellere må være uddannet arbejdsløs end blot arbejdsløs. Andre fagforeninger prioriterer en beskyttelse af deres medlemmers arbejdsområde. En snedker må ikke udføre malerarbejde, og en maler må ikke snedkerere; men hvor er DLF henne, når undervisningsarbejde ikke udføres af læreruddannede personer. Der findes utroligt mange kur-

ser inden for såvel den offentlige som den private sektor, hvor man uddanner og efteruddanner personalen. De mange undervisere er for en dels vedkommende ansatte, der får honorar oven i den almindelige gage for dette undervisningsarbejde.

Det fremgår af den gældende Læreruddannelseslov, at uddannelsen på Landets 29 seminærer foruden en omfattende pædagogisk psykologisk baggrund uddanner lærerne til i to fag at forestå undervisning også i ungdoms- og aftenskoler. Fremtidige lærere vil også være uddannet til at undervise voksne. Det må derfor være DLFs opgave at sikre, at disse veluddannede lærere benyttes til den undervisning, som de er kvalificeret til.

Det er et udmærket initiativ fra DLFs side, når man vil bortskaffe overtimerne i børneskolen. Det må føles som en urimelighed for den nyuddannede, der har svært ved at få job i børneskolen, at timerne læses som overtimer. En fordeling af dette merarbejde er ikke problemløs; man kan ikke give den ene af fire ugentlige matematiktimer til en anden lærer, men en del af den arbejdsløshed, som DLF spår om, kan afhjælpes ved dette initiativ.

Endnu mere urimeligt må det føles for en job-søgende lærer, at hans fagforening intet gør for at sikre, at undervisningsarbejde kun

tildeles læreruddannede. Det skal ikke bestrides, at børnetallet i disse år er dalende. Man ved 7 år i forvejen, hvor mange børn der skal påbegynde skolegang. Undervisningsministeriet behøver ikke DLFs hjælp til at lave prognoser. Sagen er da også, at ministeriet har nedskåret antallet af uddannede lærere pr. år til under halvdelen i løbet af de sidste otte år. Gennem tiderne har børnetallet svinget en del, og med de ubehagelige erindringer om lærermangel i 30 år efter 2. verdenskrig, bør man ikke tilskynde til yderligere nedskæring på læreruddannelsesområdet.

Med den struktur læreruddannelsen har, kan seminariene bevares som funktionsdygtige uddannelsessteder med det antal studiepladser, man i øjeblikket har. Læreruddannelsen er en af de billigste uddannelser vi har, og det vil være stik mod sund fornuft, ikke at bevare alle de ud over landet fordelte seminærer.

Vi lever i et udviklingssamfund, hvor udviklingen sker i et sådant tempo, at efter- og videreuddannelse bliver mere og mere påkrævet. Der er brug for mange lærere i et sådant samfund.

Fremtid !!

En folkeskolelæreruddannelse har indtil for ikke så mange år siden været en sikker vej til en stilling for livet. Der har været masser af børn som skulle have undervisning, og mange unge ønskede at arbejde med børn. Det var opgangstider i samfundet, og der blev pumpet mange penge i folkeskolen.

En læreruddannelse er en kæmpebuket af mange fag, som man i løbet af fire år kun får mulighed for at snuse til. Man kommer aldrig i dybden med de fleste af fagene, måske bortset fra liniefagene. Praktikummulighederne er begrænset til 12 uger, som er fordelt over tre perioder. Hvordan skal man få mulighed for at få afprøvet nogle af de pædagogiske ideer, som bliver udviklet i den fløj af seminariet?

P.g.a. de mange fag kommer der aldrig nogen sammenhæng mellem dem, og samarbejdsmuligheder på tværs af faggrænserne er næsten umulig. Man kan kun se frem til afslutningen af næste fag, og så må resten vente indtil denne eksamen står for døren, og det er jo lidt trist.

Nutidens lærerstuderende er blevet ældre og har dermed fået en masse økonomiske forpligtelser, som gør at arbejdet på seminariet i mange

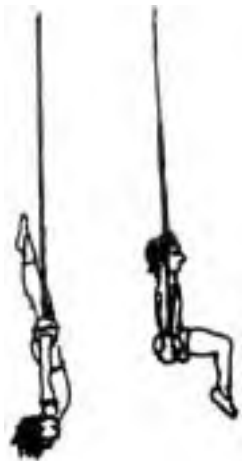

tilfælde må komme i anden række. De tider, hvor man fuldt og helt kunne koncentrere sig om at læse og indgå i et socialt fællesskab, er stort set forbi. Det ville være en god idé at indføre den gamle ordning med at komme på "græs" et års tid; her kunne man så slå to fluer med ét smæk: man kunne tjene nogle penge og samtidig få et pædagogisk ansvar i en længere periode.

Da opgangstiderne nu er forbi og børnetallet på vej nedad, ser en lærerstuderendes fremtid ikke alt for lys ud. Kan man få et job, når man er færdig? Hvad med studiegælden, som stiger med 20% hvert år? Hvad kan læreruddannelsen så bruges til? Undertegnede er i den heldige situation, at jeg kan se enden på mit studium, og det bevirker at jeg måske er mere heldig med hensyn til job, end de af mine medstuderende som netop er startet på seminariet efter sommerferien.

En læreruddannelse var i gamle dage en mulighed for en social opstigning og en vis position i samfundet. De tider er forbi. Men noget må uddannelsen da kunne bruges til, nu hvor der snart ikke er flere børn tilbage i samfundet. Har de fire år været spildt? Bestemt ikke, fordi der er blevet givet mulighed for den enkelte til at stifte bekendtskab med mange spændende emner, problemer og fag, som desværre berøres

for lidt, men som den enkelte har mulighed for at bruge til mange forskellige ting.

Hvad der skal ske når de fire år er forbi, er måske ikke seminariets problem (eller er det?), men politikernes problem, og det må så være den enkeltes egen opgave at påvirke dem så meget, som det er muligt.

For folkeskolelæreren skal vel også have en rimelig fremtid!!!

Ole Helting Årgang
79, hold 4.

Haslevdage - Oplevelsespædagogik

Baggrunden for dette projekt opstod, ved at adfærdsfagenes lærere (grunduddannelsesfagene) formidling, sang/musik og legemsøvelser talte sammen om ensartede problemer inden for fagene. Hvorledes lærer vi de studerende betydningen af rytme?

Det var her oplagt at etablere et tværfagligt samarbejde, et lille forsøg med udgangspunkt i temaet: form, rytme, lyd og bevægelse. Igennem en række møder modnedes tankerne, og resultatet blev et udkast til et projekt, som nu er gennemført fem gange.

Folkeskolen stiller store krav til sine lærere, idet de skal være i stand til at give eleverne oplevelser ved selvindsigt, udvikle børnenes fantasi, lære dem tolerance, lære dem at samarbejde o. s. v. Hvad var da mere naturligt for os på seminariet end at vælge vore 1. årgange, som møder op til et studium med mange forudsætninger, bundne tanker, ideer og holdninger. Kunne vi seminarielærere formidle en Oplevelsespædagogik igennem vore tre fag ved en kort præsentation? Ville vi være i stand til at give de studerende en forståelse af samarbejde, det vidunderlige at skabe noget sammen på så kort tid som to dage?

Hvilken metode skulle vi anvende? Mange og lange samtaler og møder lærerne imellem førte dog frem til en metode, som ligger tæt op ad projektarbejdsformen, hvor deltagerne, såvel studerende som lærere, vælger, formulerer og bearbejder de problemer, der er aktuelle for gruppen for at nå et besluttet mål.

1. Undervisningen skal tage sit udgangspunkt i deltagerne og må ikke hindres af fagramme.
2. Deltagerne alene har i samarbejde indflydelse på, hvilke problemer og afklaringer der skal arbejdes med, f. ex. valg af opgave.
3. Deltagerne skal forbinde teori og praksis ud fra de tre fags præsentationer.
4. Realisation - processen, produktet og evalueringen.

Efter godkendelse af rektor og lærerråd fortsatte vi med de praktiske problemer, idet vi stolede på vores evne til at få de studerende med på ideen. Tid og sted blev sat til oktober måned, hvor vores lille forsøg kunne koordineres med 1. årgangs øvrige arrangementer. Vores kursus skulle foregå uden for seminariets bygninger. På FDFs kursus-center (Center Sjælland), Freerslev pr. Haslev.

Sjælland), Freerslev pr. Haslev. Udgiftsmæssigt kunne vi gennemføre kurset på to dage med kost og logi for 75 kr. pr. deltager, når seminariet betalte leje og bustransport.

Tilslutningen viste sig at være stor - ca. 90 % af samtlige studerende og implicerede lærere. Selve programmet for de to dage:

Vi tog afsted med en halv årgang ad gangen, ca. 40 studerende og de nødvendige faglærere. Efter en kort velkomst og indkvartering mødtes vi alle i gymnastiksalen til fagenes oplæg.

Med det formål at fremme de studerendes bevidste brug af stemmen i forskellige sammenhænge blev der sunget enstemmige sange, og flerstemmige sange i form af kanonsang, kombineret med bevægelse som kanondans og lydimitationer, sat ind i sanglige og bevægelsesmæssige mønstre.

Forbindelsen mellem lyd og bevægelse demonstreredes dels ved Orff-instrumentariet anvendt som medium for en udvikling fra "alles kamp mod alle", hver med sit instrument, til organiserede forløb i grupper omkring enkelte improvisationsformer. Dels arbejdede vi med friere lydformningsmuligheder, der inddrog klanglige og rytmiske virkninger med fløjt, papirraslen, flaskelyde, vand m.v. og fik herved bl. a. kendskab til grafisk notation, som den anvendes i nyere eksperimenterende musik.

På væggene i gymnastiksalen var opsat maskinpapir. Klisterfarver i store bøtter blev sat frem, og følgende forskellige slags rytmemusik blev papiret til en stor farvefrise, et billede skabt i fællesskab.

Faget legemsøvelser præsenterede os for brug af funktionelle og ekspressive aktiviteter, der byggede på løsning af bevægelsesopgaver, og andre, der byggede på den enkeltes selvstændige vurdering og udførelse af bevægelsesmønstre. Med og uden musikinspiration.

Efter en middagspause kom der så nogle korte præsentationer af muligheder ved at bruge instrumenter som lydgivere. At bruge lyden til at skabe stemninger eller understrege et udtryk (f. eks. et ur der går eller vand der løber). Tilsvarende var der præsentation af fremstilling af lys- og billedvirkninger ved brug af lysbilledapparat etc.

Om eftermiddagen arbejdede de studerende i grupper. Første dag skulle man nonverbalt i farve, lyd og

bevægelse skabe en stemning, en sekvens af et handlingsforløb e.l. efter gruppens eget valg. Det blev til banegårdsafgang, samlebånd, fyraften, et livsafsnit o. s. v.

Aftenen gik med folkedans, sanglege, pardans og forskellig underholdning.

Anden dag gik efter samme formiddagsmønster, hvor de tre fag på skift viste, hvad de havde af muligheder, og eftermiddagen lagde op til en større opgave og i større grupper med 8 personer. Det blev til emner som vækst, skabelsen, årstiderne, glædesorg etc.

Såvel lærere som studerende har været meget tilfredse med både proces og produkt.

Hvor stod vi lærere under de to dages forløb? For at et projektarbejde kan fungere, forudsætter det en ændret lærerfunktion, hvilket betød, at vi i Haslev måtte stå i følgende roller:

1. en lederrolle, igennem hvilken vi skulle fungere på demokratisk vis,
2. en ekspertrolle, ved at stille vores ekspertise, til rådighed som konsulenter,
3. en deltagerrolle, ved at underkaste sig gruppernes normer, men ikke fornægte lærerrollen.

Tre års "Haslev-arrangement" har givet gode erfaringer, positive tværfaglige oplevelser, men også nogle klare aspekter, der fortæller noget om samarbejdsvanskeligheder for alle grupper. Dette stykke pædagogiske arbejde bør fortsætte omend med forbedringer.

Haslevgruppen.

Håndarbejde - før og nu

Det kan godt undre en lærer i faget håndarbejde på seminariet, at man den dag i dag stadig kan træffe på studerende, der nikker genkendende til beretninger om håndarbejdsundervisningen fra ens egen skoletid - sådan 30-40 år tilbage i tiden: "Gå ned og pil op". "Stil dig bag i køen. Det tager altid så lang tid med dig". Der var dem, der stort set ikke prøvede ret meget andet end at stå i kø. "Du må sidde efter og nå det, de andre har nået i dag". Der blev holdt streng justits med, hvor meget man nåede på kommando pr. time. Det var også dengang, der blev strikket lange baner, med lom på pinden, i hvidt bomuldsgarn, der ret hurtigt blev mildest talt noget gråt af små svedige, mere eller mindre energiske og mere eller mindre ferme fingre. Dette "kæmpemæssige" arbejde blev til sidst rullet sammen til en diminutiv pølse, kaldet en nålepude, der blev udstillet i gymnastiksalen ved skoleårets afslutning - med navneseddel på, således at moderen til indehaveren af den tykke pølse kunne være stolt, medens moderen til indehaveren af den noget mere magre måtte græmmes over sit afkoms uformåen-

Det var også dengang, at udbuddet af størrelser i beklædning var begrænset til tre: lille, mellem og stor, hvor den største elev undertiden ikke kunne skrues ned i den store, og hvor den mindste bogstavelig talt forsvandt i den størrelse, som skolevæsenet nu engang havde vedtaget, hun skulle passe. Mangt et kommunalt indkøbt stykke tøj, der var bestemt til bedre formål, havnede som i øvrigt ganske fortræffelige laksefarvede, lysegrønne eller lyseblå pudseklude.

Det var også dengang, hvor faget var forbeholdt piger, alt medens drengene håndterede hammer og sav i sløjdeokallet. Nu er milder jo altid noget subjektivt, og der er ganske givet andre, som oplevede deres håndarbejdstimer på en helt anden og langt mere positiv måde - og rimeligvis med god grund.

Siden dengang er der imidlertid sket en nærmest eksplosiv udvikling i faget, men det er ligesom om, det ikke rigtigt er gået op for alle - det være sig forældre eller kolleger, som ikke direkte er involveret/interessert i faget. Spørger man forældrene ved et orienterende møde, hvad de forventer, at deres børn skal lære i håndarbejdstimerne, er svaret oftest: de skal lære noget nyttigt, de skal lære at

sy, strikke og hække, de skal lære at reparere deres tøj. Et sådant krav om at lære noget kontant kan man såmænd også i dag møde hos nogle enkelte af de store elever på tilvalgs- holdene, for hvem det af økonomiske grunde er af betydning - her og nu - at kunne lære at fremstille tøj til deres egne børn.

Naturligvis er det gavnligt at lære noget nyttigt. Det er bare ikke det, de skal lære det, men det er måden, de skal lære det på. Den skal være motiverende, stimulerende og udviklende.

Og en del kolleger regner stadig med, at håndarbejde er et fag, hvor man bare sidder i en "nørkrok" og hygger sig. Det er ganske rigtigt, at man hygger sig - med eller uden nørkrok - men faget rummer i dag så mange nye aspekter, der har erstattet de gamle, eller snarere suppleret dem (idet det må erkendes, at en del af de gamle aspekter er for gode til blot at forkaste), at vi ikke kan nøjes med nørkleriene.

Et af de nye - måske mest iøjnefaldende - begreber, der har holdt sit indtog i faget er "kreativitet". Til at begynde med blev kreativitet et modeord og taget så meget til indtægt, at det undertiden blev på bekostning af kvalitet, dvs brugsegnethed, der kræver viden om materialer, kendskab til redskaber og teknikker samt en vis færdighed. Men der er sket det med kreativitetsbegrebet - som med så meget andet nyt, der dukker op - at det efterhånden har fundet et sundt leje - side om side med et vist krav om kvalitet, vel at mærke et krav, som i dag mere stilles af eleverne til dem selv og ikke er et oppefra dikteret.

Alle - jeg vover påstanden - har i sig evnen til at "skabe", og med at skabe mener jeg i denne sammenhæng at fremstille noget ved hjælp af den viden og færdighed, man sidder inde med. For nogen vil det skabte blive en kopi, for andre bliver det måske netop den helt store oplevelse at erfare, at de ejer nogle evner, de ikke anede de havde, og som de ikke har haft lejlighed til at opdage i andre fag. En arbejds situation i håndarbejde i dag - i modsætning til tidligere - er således, at hver elev, ud fra sine forudsætninger arbejder i sit eget arbejdstempo med ting, som han/hun (bemærk, at nu er drengene også med) selv har ønsket at fremstille - inden for visse givne økonomiske rammer. Der lægges nemlig vægt på, at arbejdsprocessen betyder lige så meget, ja mere, end selve produktet / resultatet. Det giver et godt og et glad arbejds miljø.

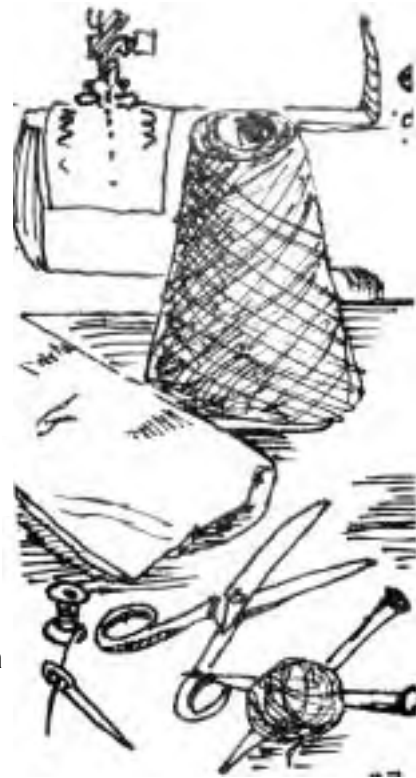
Der er fra visse sider sat et spørgsmål steg ved, hvorvidt faget håndarbejde overhovedet har nogen berettigelse, det være sig i skolen som på seminariets, idet der postuleres, at faget ikke kan tilgodese kravene i formålsparagrafferne. Dette må bero på manglende kendskab til fagets indhold, som i øvrigt tydeligt fremgår af lov og bekendtgørelse. Men det kan også skyldes, at vi, der har med faget at gøre, ikke har været dygtige nok til at argumentere for det. Derfor tillader jeg mig i denne artikel at benytte lejligheden til at påpege, hvor alsidigt faget er i dag.

Man kan i sin undervisning, efter aftale med eleverne/de studerende tage sit udgangspunkt i

1. Teknikker: eleven ønsker at kunne - for at fremstille
2. Materialer: eleven har til sin rådighed et materiale, som skal bearbejdes, så det fungerer
3. Redskaber: eleven har fx fået en symaskine og vil gerne lære dens anvendelsesmuligheder at kende
4. Ideer/inspirationer: eleven har modtaget indtryk ved at have set kunst eller i naturen og derefter arbejde med/eksperimentere med kompositioner, formgivning og farver
ved at have læst/hørt om kulturhistorien og
ved at have læst/hørt om vores kulturarv
ved at have læst/hørt om fremmede kulturer
og derefter ønsker at omsætte disse indtryk i tekstilt forarbejdede ting.

Her skal indskydes, at det ikke er usædvanligt i dag at tage museerne med ind i håndarbejdsundervisningen eller gæste permanente og skiftende kunststillinger.

Hvor de 3 første punkter er af faglig karakter, som kræver speciel faglig viden, forsøger vi i håndarbejde med punkt 4 at modvirke den tendens til at opsplitte elevernes virkelighedsopfattelse, som ellers nemt kan ske ved den strengt faglige opdeling. Det er både et spændende og udfordrende, men også et sær-

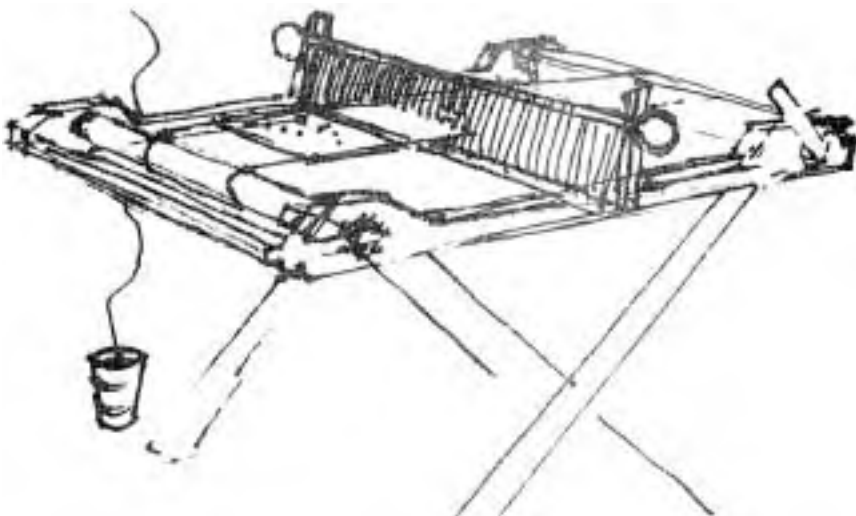

deles omfangsrigt arbejde at drage disse områder med Ind i sin håndarbejdsundervisning og prøve at arbejde på tværs af fagene, men det giver til gengæld langt større perspektiv, flere berøringsflader og en videre horisont - samtidig med at man naturligvis får brug for sine tekniske færdigheder.

Viden - Færdighed - Holdning er nøgleord. Det er umiddelbart indlysende at se, at håndarbejde kan tilgodese kravet om færdighed, og det måtte efter foranstående også være umiddelbart indlysende, at håndarbejde også er et vidensfag. Hvad holdning angår, så bidrager blandt andet undervisningen i forbrugerkundskab, som også hører ind under faget, og som omfatter økonomi, betalingsformer, markedsføring, varedeklARATIONER - pris - kvalitet, forbrugerorganisationer, politiske som upolitiske, klage- og ankenævn, juridisk bistand, i høj grad til holdningsdannelser. Kendskab til kulturhistorien er også holdningsdannende, idet vi gennem vort kendskab til fortiden bedre forstår samtiden og bedre kan være medbestemmende for fremtiden. Dertil kommer yderligere, at eleverne/de studerende gennem en selvstændig arbejdsform kan hjælpe/modtage hjælp fra hinanden, og at der i evalueringssituationer - eleven over for sig selv, eleverne indbyrdes og mellem lærer og elev - kan drages konklusioner, udveksles erfaringer - gode som mindre gode - gives og modtages kritik, fremsættes alternative og konstruktive forslag.

Målet for faget håndarbejde er i lighed med og sammen med de øvrige fag at tilgodese formålsparagraffer, og at elever/de studerende i deres undervisningsforløb har lært "for livet" - og ikke bare for en eksamen.

Edith Marx

Enighed - Evi ghed

I håndbøgerne "Hvornår skete det" kan man ved år 1907 bl. a. læse:

"Kong Leopold af Belgien træffer aftale med den belgiske stat om at Congo, som er hans privatejendom, skal være belgisk koloni."

"Det forbydes at holde køer i forbindelse med brændevinsbrænderi i København."

Siden 1907 er der sket meget med såvel konger som Kongo og køerne, og det kunne være fristende at anstille nogle overvejelser over udviklingen. Jeg vil dog begrænse mig til nogle bemærkninger om de nærmest foregående årtier, og jeg vil tage mit udgangspunkt i en artikel, som jeg skrev til seminariets festskrift i 1969. Hovedindholdet af den artikel kan gengives på følgende måde:

I 1950'erne prøvede man at realisere drømmen om huset på evighedsvej. Efter 40'ernes strabadser trængte man til fred og ro. I 60'erne blev målet for så vidt nået. Man byggede og byggede og producerede og producerede, for evigheden troede man. Henimod 60'ernes slutning viste det sig imidlertid, at det hus, man havde bygget, rummede en lang række uløste problemer, der skreg på at blive løst. Den selvtilfredse og kedsommelige stemning - som er beskrevet i Ri fbjergs "Arkivet" - var skiftet til den urolige og oprørske stemning - skildret af samme forfatter i "Lonni og Karl". - I slutningen af artiklen skrev jeg:

"Fremtiden vil vise, om vi formåede at holde balancen i kampen for ikke at synke tilbage til arkivstadiet og ikke blive blændet af Karls utopiske syner". I disse linjer ligger gemt nogle problemer, som jeg i det følgende vil gå lidt nærmere ind på.

For det første: Hvorledes har udviklingen i almindelighed formet sig i det forløbne ti år?

Det er vist klart for enhver, at der ikke er nogen af klodens beboere, der har haft mulighed for at falde tilbage til - eller nå frem til - arkivstadiet. Den vegeterende tilværelse på evighedsvej er ikke længere nogen mulighed.

De problemer, der har presset sig på i det sidste årti, kender vi kun alt for godt af navn: befolknings-ekspllosionen, ressourceforbrug, energiknaphed, miljøskader. Vi kender problemerne så godt, at vi måske er blevet sløve. Men polariseringen på alle områder

og alle steder i verden viser dog, at befolkningerne i allerhøjeste grad registrerer problemerne. Mod-sætningen mellem de rige og de fattige lande er blevet større, og brydningerne mellem de forskellige grupper i de enkelte lande - både i de rige og i de fattige lande - er blevet hårdere.

Og altsammen vedkommer det alle mennesker. Hver enkelt af os er berørt af det hele på særdeles konkret vis.

Men hvordan skal problemerne løses? Det tør nok antydes, at meningerne er delte.

I arkiv-tiden i 50'erne var den fremherskende mening vist, at det kun var et spørgsmål om teknik, og den øgede teknificering syntes at give denne mening medhold. Det gennemteknificerede samfund - og derfor også det gennemteknificerede semiarium - ansås for at være et ønskværdigt og opnåeligt mål.

Men dels har den kolossale efterspørgsel efter råstoffer af enhver art skabt umådelig store praktiske og politiske problemer på internationalt plan, og dels er teknikens dobbeltnatur trådt endnu tydeligere frem end hidtil, hvorfor debatter om miljø, trivsel og moral er blevet mere og mere fremtrædende. Som Piet Heindigtede allerede i 1945: "Sært hvad teknikken kan føre os til. Atombombens facit er dette: Nu kan vi mennesker alt hvad vi vil - undtagen at ville det rette".

Problemernes løsning er altså ikke et spørgsmål om teknik. Det er et spørgsmål om politik. Men det gør ikke det hele lettere. Tværtimod. Siden ungdomsoprøret i 60'erne er der skyllet en flod af "løsninger" hen over verden. Der er tale om en parti-politisk flod af omfattende dimensioner. Tallet på utopier, der tilbyder løsninger, er stort, og udbudet broget. Fra Kina over Iran til Chile og fra Grønland over Spanien til Sydafrika. Drukner vi alle sammen i denne syndflod? Eller opsluges vi som enkeltindivider i et verdensdiktators stenede system? Eller - jeg nævner det i alt fald som en mulighed: vil det lykkes for menneskeheden at hævde det enkelte menneskes værdi samtidig med at de konkrete økonomiske og sociale problemer bliver løst?

Umiddelbart synes vold at være det mest anvendte middel til løsningen af konflikter. Man skyder sig igennem problemerne. Man skyder sig til enighed. Magten er retten - og magten sidder i spydstagen.

Er det vilkårene for enigheden - at sende modstanderne over i evigheden? Er det kun muligt at trække så skarpt et skel mellem "dem, der har skylden" og "dem, der ikke har", mellem "de andre" og "mig"? (Denne skel-sættende holdning er beskrevet i Riffbjergs roman "Joker", fra 1979. Et enkelt citat: "Med foldede hænder konstaterer man, at det er de andres skyld. De andres!").

Inden vi i vesteuropæisk hellig harme farer i flint over voldsanvendelse i almindelighed, må vi lige besinde os: Vore forfædres (og vores egen) adfærd burde ikke gøre det helt uforståeligt, at de, der ikke kom med ved de riges bord, i disse år prøver alle midler for at komme med. Og vi har sikkert ikke set slutningen på deres bestræbelser. Tværtimod. Men dermed stilles kravet til den rige del af verden blot med så meget større skarphed: at vi må gøre os de yderste anstrengelser for at finde en anden måde at fordele klodens goder på. Men det haster med at prøve på at nå til enighed - før evigheden er over os.

I det brogede mønster af meninger om tilværelsen og samfundet har i det sidste årti også de såkaldte nyreligiøse bevægelser gjort sig gældende. Det er vist et spørgsmål, om denne øgede religiøse interesse (som det hedder) er udtryk for en øget åbenhed over for livets gådefuldhed. Det er måske tilfældet for dele af den danske befolkning. Men på verdensbasis? Næppe. Eksempler som Libyen og Iran er i hvert fald skræmmende - hvor meget man end forsøger at "forstå" deres reaktion på baggrund af historien. Og for mange mennesker er en nyreligiøs gruppe blevet det sted, hvor de har trukket sig tilbage fra verdens larm og uro. De har opgivet at realisere noget som helst. "Folkets tempel" i Guayana er et tragisk eksempel på den yderste konsekvens af denne holdning.

Hvad er kristendommens opgave over for alle disse problemer?

Det kan der ikke gives et entydigt svar på. Der er som bekendt mange forskellige tolkninger af, hvad Jesu forkyndelse egentlig gik ud på og hvad "evangeliet" egentlig indeholder. Man kan beklage det, om man vil, men det er vanskeligt at benægte det (selv om enkelte af og til prøver på det ved at kalde debattører til orden med en bemærkning om, at ingen bør være i tvivl om, hvad kristendommen går ud på).

Mit svar bliver derfor - foruden at være kort - helt personligt, ligesom jeg udtaler mig helt personligt

og på egne vegne om, hvad "et seminarium" i dag skal og ikke skal, belyst ud fra evangeliet.

Evangeliet giver ikke "de troende" adgang til en hemmelig "højere viden" om denne eller "en oversanselig" verden (en viden, som "ikke-troende" ikke har og derfor "går fortabt", både her og hisset). Evangeliet river os ikke bort fra verdens larm og uro, men holder mennesket fast i dets fællesskab med alle mennesker, både "gode" og "onde". Evangeliet har ingen "meninger" og "anskuelser", som skal "tros". Det har religionerne, kirkerne og de ideologiske systemer. Men evangeliet understreger, at man ikke kan forholde sig til tilværelsen som til et regnestykke. Livet skal leves sandt og ægte, dvs. i troen på, at det går an at leve i frihed fra snærende dogmer, der sætter skel mellem mennesker.

Som sagt: religionerne, kirkerne og de ideologiske systemer har "meninger" og "anskuelser", meninger og anskuelser, som giver "den rigtige" løsning på alle problemer i samfundet og i tilværelsen i det hele" taget. De tilbyder totaltolkninger og totalløsninger. Utopier.

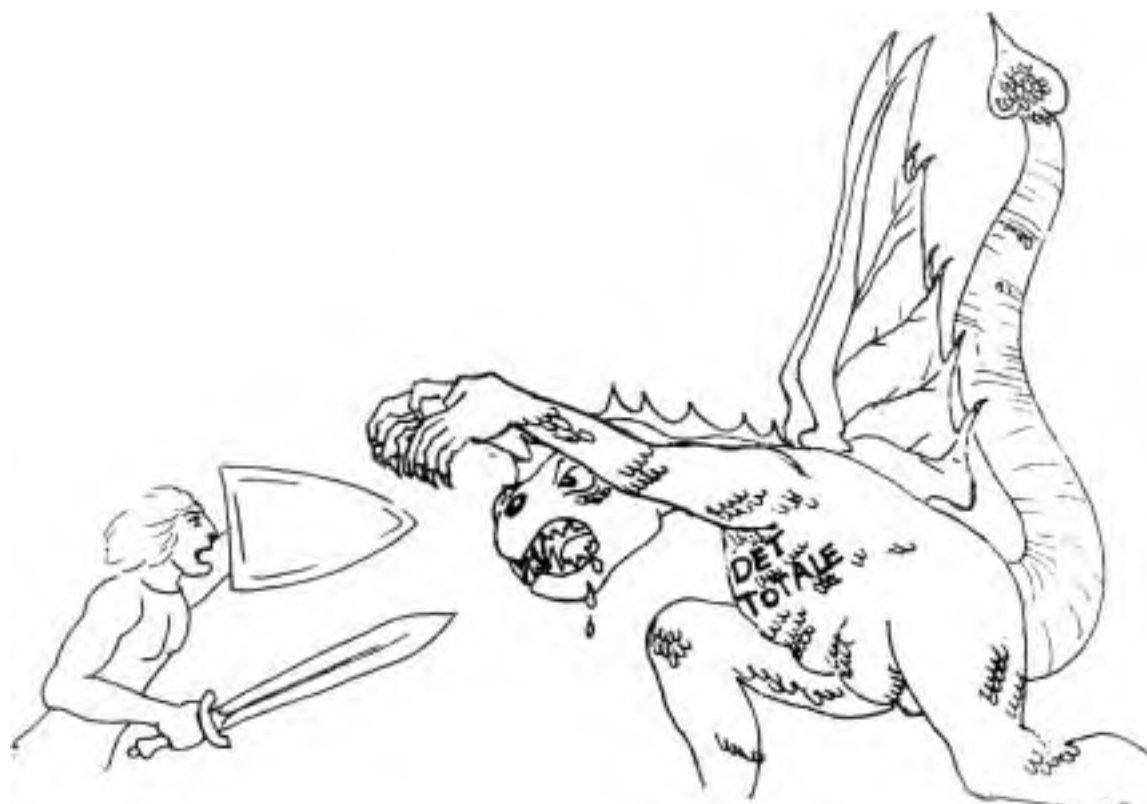
Men med evangeliets livsopfattelse som grundlag kan det overordnede mål for enhver form for undervisning og opdragelse beskrives på følgende måde: Undervisningen skal ikke præsentere børn og unge mennesker for hele galleriet af livsanskuelser - med den hensigt at "ruste dem" til at kunne deltage i total - tolkningernes stridigheder. Undervisningen skal netop afdække, hvorledes politiske og religiøse og mange andre strømninger har villet - og stadig vil - omspænde tilværelsen totalt og gøre totalt krav på det enkelte menneske. Undervisningen skal direkte sigte mod at føre en krig mod Det Totale, hvad enten det optræder som politik, religion eller teknologi,

Gennem en sådan undervisning opbygges en ny, anti - total grundholdning. I følge denne holdning kan utopier og ideer ganske vist - og så afgjort - inspirere til løsningen af konkrete problemer, men anvendes de derudover er resultatet stagnation og død.

Et seminarium - ligegyldigt hvilket - der uddanner lærere til fremtidens skole, løser sin opgave på evangelisk vis, ved at undervisningen i alle fag sigter på at påvise mulighederne og afdække begrænsningerne for menneskets udfoldelse. I og med at der undervises med det formål - ligegyldigt i hvilket fag - tvinges mennesker til "at blive opmærksom" - for at slutte med et udtryk, som Søren Kierkegaard anvendte til at karakterisere formålet med sit forfatterskab.

"Opmærksom" - med henblik på hvad? På vilkårene for at være menneske. Og dermed også på "at forandre verden".

Poul Saxe

Lærerne

kommunal lærer Ni el s-Henri k Andersen
lektor, cand. psyk. Søren Damgaard Andersen
lektor, cand. mag. Jens Axel sen
lektor, cand. mag. Jytte Bang
undervi sni ngsle der Ol ie Barsøe
lektor Henri k Bau
lektor Tage Bentsen
adjunkt, cand. pæd. Bodi l Bjerregaard
adjunkt, cand. pæd. Torsten Büchmann
lektor, cand. theol. & mag. Ni el s Bo Carøe
lektor, organi st Erik Broe Christi sen
lektor, cand. pæd. Mogens Christi sen
lektor, musi kpædagog Hans Gregersen Dal
studi el ektor, cand. psyk. Johan Nymann Eri ksen
lektor, musi kpædagog Preben Fahnøe
adjunkt, cand. pæd. El len Gudmand-Høyer
musi kpædagog Dorri t Hammer
rektor Frants Hansen
lektor, cand. pæd. Eri k Hvi d
lektor El se Høybye
lektor, cand. psyk. E. R. Håkonsson
lektor, cand. mag. John Jakobsen
adjunkt, cand. pæd. Svend Arne Jensen
lektor, cand. pæd. Annel ise Jørgensen
adjunkt, cand. art. Jens-Jørgen Kofod
lektor, cand. pæd. Mogens Laursen
lektor Edi th Marx.
adjunkt Bente Møll er
adjunkt Ni el s Møll er
musi kpædagog Agnes Mal m Ni el sen
adjunkt, cand. mag. Hans-Eri k Lystrup Ni el sen
adjunkt, cand. pæd. Svend Eri k Ni el sen
adjunkt, cand. sci ent. Jens Prom
musi kpædagog Peter Bj ørn Rasmussen
studi el ektor, cand. theol. Poul Saxe
adjunkt Inger Schæbel
kommunal lærer Lars-Peter Sterl ing
studi el ektor Bodi l Ravn Svendsen
musi kpædagog Jette Sørens en
lektor, cand. pæd. Poul Sørens en
lektor Sven Tol dam

regnskabsfører Anni Haal s
sekretær El se Mill ing
sekretær Margueri te Søderberg
skolebetj ent Harry Larsen
kanti nebestyrer Martha Larsen

Bestyrelsens medlemmer

direktør E. Haunstrup Clemmensen, formand
programredaktør Erik Petersen, næstformand
professor, dr. theol. Leif Grane
overlærer Povl Eiler Hansen
skoledirektør Poul E. Jacobsen
chefredaktør Bent A. Koch
generalsekretær Torben Rechendorff

